

• زندگینامه دکتر عبدالحسین زرین کوب

دکتر عبدالحسین زرین کوب، ادیب، مورخ، اسلام شناس، ایران شناس، محقق و نویسنده بزرگ معاصر، در ۲۷ اسفند ماه ۱۳۰۱ شمسی در بروجرد، چشم به جهان گشود.

تحصیلات ابتدایی را در زادگاهش به پایان برد. سپس در کنار تحصیل در دوره متوسطه به تشویق و ترغیب پدر که مردی متدین بود، اوقات فراغت را صرف فراگیری علوم دینی و حوزه ای نمود و ضمن تحصیل فقه و تفسیر و ادبیات عرب، به شعر عربی هم علاقمند شد. گرچه تا پایان سال پنجم متوسطه در رشته علمی تحصیل می کرد با این حال کمتر کتاب تاریخ و فلسفه و ادبیاتی بود که به زبان فارسی منتشر شده باشد و او آن را مطالعه نکرده باشد.

به دنبال تعطیلی کلاس ششم متوسطه در تنها دبیرستان شهر برای ادامه تحصیل به تهران آمد و رشته ادبی را برگزید و در سال ۱۳۱۹ تحصیلات دبیرستانی را به پایان برد و با وجود آنکه کتابهای سالهای چهارم و پنجم متوسطه ادبی را قبلاً نخوانده بود در میان دانش آموزان رشته ادبی سراسر کشور، رتبه دوم را به دست آورد. با بازگشایی مجدد دانشگاهها در سال ۱۳۲۰، دکتر عبدالحسین زرین کوب در امتحان ورودی دانشکده حقوق شرکت کرد. با آنکه پس از کسب رتبه اول، در دانشکده ثبت نام هم کرده بود، اما به الزام پدر، ناچار به ترک تهران شد. در همان ایام، علی اکبر دهخدا که ریاست دانشکده حقوق را به عهده داشت، از اینکه چنین دانشجوی فاضلی را از دست می داد، اظهار تأسف کرده بود.

دکتر زرین کوب پس از ترک دانشکده حقوق به زادگاه خود بازگشت و در خرم آباد و بعد در بروجرد به کار معلمی پرداخت، کاری که به تدریج علاقه جدی بدان پیدا کرد. در دوران معلمی، از تاریخ و جغرافیا و ادبیات فارسی گرفته تا عربی و فلسفه و زبان خارجی و حتی ریاضی و فیزیک و علم الهیات، را تدریس کرد. سرانجام اشتیاق به تحصیل بار دیگر او را به دانشگاه کشاند.

در سال ۱۳۲۴، پس از آنکه در امتحان ورودی دانشکده علوم معقول و منقول و دانشکده ادبیات حایز رتبه اول شده بود، وارد رشته ادبیات فارسی دانشگاه تهران شد. به هر تقدیر، عبدالحسین زرین کوب در سال ۱۳۲۷ به عنوان دانشجوی رتبه اول از دانشگاه فارغ التحصیل شد و سال بعد وارد دوره دکترای رشته ادبیات دانشگاه تهران گردید و در سال ۱۳۳۴ از رساله دکترای خود با عنوان (نقد الشعر، تاریخ و اصول آن) که زیر نظر بدیع الزمان فروزانفر تألیف شده بود با موفقیت دفاع کرد.

پس از اخذ درجه دکترا، از سوی استاد فروزانفر، برای تدریس در دانشکده علوم معقول و منقول دعوت شد و در سال ۱۳۳۵ یا رتبه دانشیاری، کار خود را دانشگاه تهران آغاز کرد و به تدریس تاریخ اسلام، تاریخ ادیان، تاریخ کلام و مجادلات فرق، تاریخ تصوف اسلامی و تاریخ علوم پرداخت.

دکتر زرین کوب در سال ۱۳۳۰ در کنار عده ای از فضلاء عصر همچون عباس اقبال آشتیانی، سعید نفیسی، دکتر معین، پرویز ناتل خانلری، غلامحسین صدیقی و عباس زریاب، برای مشارکت در طرح ترجمه مقالات دایرة المعارف اسلام (E1) طبع هلند، دعوت شد.

او در ایام تحصیل در تهران، چندی نزد حاج شیخ ابوالحسن شعرانی پرداخت و با مباحث حکمت و فلسفه، آشنایی بیشتر یافت. از همان روزگار با فلسفه های معاصر غربی نیز آشنا شد و بعد به مطالعه در باب تصوف نیز

علاقمند گردید. استاد که از قبل با زبانهای عربی، فرانسوی و انگلیسی آشنا شده بود در سالهای جنگ دوم جهانی، با کمک بعضی از صاحب منصبان ایتالیایی و آلمانی که در آن ایام در ایران به سر می بردند، به آموزش این دو زبان پرداخت. در سال ۱۳۲۳ نخستین کتاب او به نام (فلسفه، شعر یا تاریخ تطور شعر و شاعری در ایران) در بروجرд منتشر شد، در حالی که در این هنگام، حدود چهار سال یا کمی بیشتر از تاریخ تالیف کتاب می گذشت. وی که از زمان شروع تحصیلات دانشگاهی به عنوان دبیر در دبیرستانهای تهران به تدریس پرداخته بود. از سال ۱۳۲۸، سردبیری مجله هفتگی مهرگان را نیز عهده دار شد که با وجود وقفه هایی، این همکاری تا پنج سال تداوم یافت. در سال ۱۳۳۵ با رتبه دانشیاری، کار خود را در دانشگاه تهران آغاز و به تدریس تاریخ اسلام، تاریخ ادیان، تاریخ کلام و مجادلات فرق، تاریخ تصوف اسلامی و تاریخ علوم پرداخت. در همین سال، برای مدت کوتاهی نیز امور مربوط به انتشارات بنگاه ترجمه و نشر کتاب را به عهده گرفت. پس از دریافت رتبه استادی دانشگاه تهران (۱۳۳۹ ش)، دکتر زرین کوب چندی نیز در دانشسرای عالی تهران و نیز در دانشکده هنرهای دراماتیک تدریس کرد. مدتی هم در موسسه لغت فرانکلین با مجتبی مینوی به همکاری مشغول شد. در این میان، یکچند سردبیری مجله راهنمای کتاب را پذیرفت (۱۳۴۲ ش)، و فصل خاصی برای ارائه ادبیات معاصر ایران در مجله به وجود آورد. با این حال همکاری وی با نشریات ادواری داخلی به اینجا محدود نمی شود و فعالیت علمی استاد در انتشار مجلاتی همچون سخن، یغما، جهان نو، دانش، علم و زندگی، مهر و فرهنگ ایران زمین، چشمگیر است. در سالهای ۱۳۴۷ تا سال ۱۳۴۹ در آمریکا به عنوان استاد میهمان در دانشگاههای کالیفرنیا و پرینستون به تدریس علوم انسانی پرداخت، سپس به دانشگاه تهران انتقال یافت و در دو گروه تاریخ و ادبیات مشغول به کار شد.

فعالیت های دکتر عبدالحسین زرین کوب

سفرهای علمی متعدد استاد به اروپا، آمریکا، جمهوریهای شوروی (سابق)، هند، پاکستان و کشورهای عربی، در دیدار از کتابخانه ها، موزه ها و موسسات علمی، و تهیه عکس از بعضی نسخه های خطی فارسی و عربی گذشته است. طی همین سفرها وی با جمعی از دانشمندان و نویسندگان بزرگ ایرانی و خارجی آشنائی نزدیک یافت. دکتر زرین کوب در بسیاری از مجامع و مجالس علمی جهانی شرکت کرده و به عنوان نماینده ایران به ایراد سخنرانی پرداخته است. از این میان پنجمین کنگره اسلامی در بغداد، بیست و ششمین کنگره بین المللی شرقشناسان در دهلی نو، کنگره بین المللی علوم تاریخی در وین، کنگره تاریخ ادیان در ژنو، مجلس بزرگداشت حافظ شیرازی در دوشنبه تاجیکستان، کنگره بزرگداشت نظامی گنجوی در ایتالیا و بعدا در آمریکا، مجمع عمومی سردبیران طرح تاریخ تمدن اقوام آسیای مرکزی در پاریس، کنگره بزرگداشت مولوی در مونیخ، کنگره جهانی بزرگداشت خواجهی کرمانی در کرمان، و کنگره همکاریهای اقوام آسیای مرکزی در تهران، تعدادی از این مجالس را شامل می شود. دکتر زرین کوب در ۲۴ شهریور ۱۳۷۸ به دلیل بیماریهای قلب و چشم درگذشت.

آثار دکتر عبدالحسین زرین کوب

۱. با کاروان حله
۲. شعر بی دروغ
۳. شعر بی نقاب
۴. از کوچه رندان

۵. سیری در شعر فارسی
۶. سر نی
۷. بحر در کوزه
۸. پله پله تا ملاقات خدا
۹. پیر گنجه در جست‌وجوی ناکجاآباد
۱۰. از نی‌نامه (برگزیده مثنوی معنوی)
۱۱. دو قرن سکوت
۱۲. تاریخ ایران بعد از اسلام
۱۳. فتح عرب در ایران (به زبان انگلیسی در تاریخ ایران کمبریج)
۱۴. تاریخ مردم ایران (دو جلد)
۱۵. روزگاران ایران
۱۶. دنباله روزگاران ایران
۱۷. روزگاران دیگر
۱۸. ارزش میراث صوفیه
۱۹. فرار از مدرسه
۲۰. جست‌وجو در تصوف ایران
۲۱. دنباله جست‌وجو در تصوف ایران
۲۲. در قلمرو وجدان
۲۳. شعله طور (درباره زندگی حلاج)
۲۴. بنیاد شعر فارسی
۲۵. ادبیات فرانسه در قرون وسطی
۲۶. ادبیات فرانسه در دوره رنسانس
۲۷. متافیزیک
۲۸. شرح قصیده ترسائیه خاقانی
۲۹. فن شعر ارسطو
۳۰. ارسطو و فن شعر و...